

משבר אוקראינה, משבר האקלים והדילמה הגרמנית

אריה קרמפף 13:22 21.02.2022

משבר אוקראינה יצר מעין קואליציה רעיונית בין הימין הריאליסטי והשמאל האידאליסטי, המבוססת על הטענה לפיה המשבר כולו הוא תוצאה של תוקפנות אמריקאית דווקא: ההתפשטות של נאט"ו מזרחה פוגעת במאזן הכוחות בין רוסיה למערב ולכן יוצרת אי-יציבות. מכאן נובע לכאורה שצריך לאפשר לוולדימיר פוטין להחזיר לעצמו את השליטה על מדינות מזרח אירופה, כדי ששיווי המשקל יחזור לכנו. הטענה שצריך להקריב מדינה ריבונית כדי לשמור על "שיווי משקל גיאופוליטי" היא הזויה מבחינה נורמטיבית ומנוגדת לעקרונות הבינלאומיים של ריבונות והגדרה עצמית.

נשים לרגע בצד את הדיון הנורמטיבי. האם הנרטיב הזה, שפוטין פולש לאוקראינה בגלל התפשטות נאט"ו מזרחה, בכלל מחזיק מים? בנרטיב "נאט"ו נגד רוסיה" יש חור אחד ענק שגודלו כגודל גרמניה. אם מתעקשים לצמצם את מורכבות הסיפור להטיל את האחריות להסלמה על מדינה אחת, היא אינה ארה"ב או רוסיה אלא גרמניה. גרמניה, כידוע, חברה בנאט"ו, ולאורך יותר מחצי מאה היא נהנית ממטריית ביטחון אמריקאית. עם זאת, בסכסוך הזה היא יושבת על הגדר, שלא לומר נותנת לרוסיה גיבוי בשתיקה הרועמת שלה. הסיבה לכך ברורה: היא הפכה לתלויה בגז הרוסי. התוצאה היא פיצול פנימי בנאט"ו המחליש מאוד את הנרטיב הנ"ל.

כמה עובדות לגבי משק האנרגיה הגרמני: עד לאחרונה 13% מייצור האנרגיה בגרמניה התבסס על אנרגיה אטומית שמקורה בשישה כורים גרעיניים. לפני מספר שנים קיבלה ברלין החלטה לצמצם לאפס את היקף השימוש באנרגיה גרעינית עד סוף 2022, וזאת כחלק מהכוונה להגדיל את השימוש במקורות אנרגיה מתחדשת, שהם כ-40% מסך מקורות האנרגיה בגרמניה כיום. כשלב ביניים, גרמניה מתכננת להגדיל את השימוש בגז טבעי, שיחליף את השימוש באנרגיה גרעינית ואת השימוש במקורות אנרגיה פחמניים מזהמים יותר כמו פחם. לפי הערכות, הזיהום הנובע מגז טבעי קטן פי שישה מהזיהום מפחם. הגידול בשימוש בגז טבעי בתקופת המעבר יתאפשר הודות ל"נורדסטרים", צינור תת-ימי שיוביל גז מרוסיה לגרמניה ללא כל תיווך בדרך. עד כאן העובדות.

מה הן המשמעויות של כל זה? "נורדסטרים" יהפוך את גרמניה ורוסיה לבעלות ברית בפועל. מוסקבה תהיה תלויה במטבע החוץ שיזרום לכלכלה הרופסת שלה, וברלין - ויחד איתה האיחוד האירופי כולו - תהיה תלויה בגז הרוסי. המהלך האקולוגי הגרמני נשען על קואליציה בין ירוקים לאדומים, שבעצם מקריבה את מזרח אירופה ואוקראינה על מזבח המאבק במשבר האקלים. מוצדק? לא מוצדק? אינני יודע. בכל מקרה, עובדות אלו יכולות להסביר את התזמון של ההסלמה רגע לפני הדדליין הגרמני לכיבוי הכורים והפעלתו של צינור הגז.

לאחרונה פורסם מעל דפי עיתון זה מאמר של יובל נח הררי על המשבר באוקראינה ועל המשמעויות העמוקות של פלישה אליה. אני לא שותף להסברים היסטוריים הנפרשים על-פני "אלפי שנים", אולם בדבר אחד הררי צודק: פלישה מוצלחת של פוטין לאוקראינה תהפוך את העולם למקום אחר. אם גרמניה תפקיר את אוקראינה - מדינה שרואה עצמה כריבונית ולא כתשלום שהמערב צריך להעביר לרוסיה כדי לשמור על "מאזן כוחות" - יהיה זה תקדים שיערער את הסדר העולמי שהתרגלנו אליו. הוא יחליש את הברית הטראנס-אטלנטית, מרכז הכוח של "המערב", ויחזק את שיתוף הפעולה המתקדם בתחומים שונים בין סין לרוסיה, תוך זליגה הדרגתית של האיחוד האירופי לאותו כיוון.

בשלב הזה, אני לא יודע אם גרמניה עדיין יכולה להרשות לעצמה לשנות כיוון, ולשדר מסר תקיף לרוסיה. אבל אם היא לא יכולה להרשות לעצמה, אז זה אומר שאנחנו בתחילתו של המשבר הגיאופוליטי הראשון שנוצר כתוצאה ממשבר האקלים.

הכותב הוא מרצה במכללה האקדמית תל אביב-יפו וראש צוות כלכלה ותעסוקה ב"צוותי המומחים של משבר האקלים"